

TAKÁCS JUDIT

75 ÉVES AZ EGRI MAGYAR NYELVÉSZETI TANSZÉK

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék

A 2024/2025-ös tanévben az egri egyetem több évfordulót is ünnepelt. 1774. november 4-én alapította Eszterházy Károly püspök az intézményünk elődjének számító egri jogakadémiát, és ebben a tanévben van a 75. éve annak is, hogy elindult a tanárképzés Egerben. A Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet Magyar Nyelvészeti Tanszéke is 75 éves tehát, s ez az évforduló nemcsak a megemlékezésre, hanem az összegzésre is lehetőséget ad.

Írásomban a kezdetektől fogva áttekintem az egri Magyar Nyelvészeti Tanszék történetét, kiemelve azokat az időszakokat, melyek intézményünk története során fordulópontokat jelentettek, részletesen áttekintem a tanszékvezetők tevékenységét, és figyelmet fordítok a jelenlegi tevékenységeink bemutatására is.

1. A tanszék megalakulása és első évtizedei

1948-ban a háborút követő égető pedagógushiány megoldására pedagógiai főiskolát alapítottak Debrecenben, majd egy évvel később az intézményt Egerbe helyezték át. A nyelvészeti és irodalomtörténeti tanszéket a Liceum 2. emeletén, a díszteremtől északra, az egykori jogakadémia területén helyezték el. A két tanszékből álló Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet azóta is ott működik. 1949. október 8-án 14 tanszéken 21 oktató, 192 elsőéves és 77 (Debrecenből átköltöztetett) másodéves hallgató részvételével kezdődött meg az első tanév az Egri Állami Pedagógiai Főiskolán (Nagy 2013: 357–359).

A főiskolákon a képzési idő kezdetben 3 év volt, a képzés pedig két- és háromszakos rendszerben folyt. A magyar szak mellé a történelmen kívül az angol, francia vagy orosz nyelvet lehetett felvenni, a nem nyelvszakosoknak pedig az ének, a rajz, a testnevelés vagy a műhelygyakorlat közül kellett választaniuk (Nagy 2013: 355). Több képzési reform (gyakorlatilag a képzés időtartamának csökkentése) után 1964-ben került sor a négyéves, kétszakos képzés bevezetésére, mely egészen az 1990-es évek elejéig meghatározója lett az általános iskolai tanárképzésnek (Nagy 2013: 373).

A Magyar Nyelvészeti Tanszéken a munka Papp Istvánnak, a debreceni egyetem későbbi professzorának vezetésével indult meg, aki 1952-ig volt a tanszék vezetője (és eleinte egyetlen oktatója is). Emlékét az 1993-ban indított, nevével fémjelzett anyanyelvi napok és a 2. emeleten az előadóterem neve őrzi.

Papp Istvánról tanítványai, Jakab László (1971) és a tanszékvezetői székben második utódja, Fekete Péter köszöntője (1994) alapján emlékezem meg. Papp István 1901. szeptember 12-én született Kisvárdán nagyon szegény, tízgyermekes családban. Kisvárdán járt iskolába, bölcsészeti tanulmányait a debreceni egyetemen kezdte el magyar–német szakon. Itt fordult érdeklődése egyre inkább a nyelvészet felé, különösen Pápay József volt rá nagy hatással.

A debreceni főiskola magántanára volt, amikor 1949-ben Egerbe helyezték át, de továbbra is tanított a debreceni főiskolán. 1952-ben Papp István kapta meg a debreceni egyetem nyelvészeti tanszékének katedráját, professzornak nevezték ki, s halálig ott tanított. Számos, a magyar szakosok képzésében évtizedeken át használt fontos jegyzet készült az egri években: itt írta *Hangtan* jegyzetét, mely a későbbi *Leíró magyar hangtan* egyetemi jegyzet alapjául szolgált, és itt készült az *Általános nyelvészet* című jegyzete is, mely akkor a legkorszerűbb nyelvészeti tananyagok közé tartozott. A leíró nyelvészet területén belül a hangtanon kívül alaktannal, mondattannal, nyelvtörténettel és jelentéstanal is foglalkozott, s a finn nyelvvel kapcsolatban nemcsak leíró nyelvészeti írásai, hanem szótárai is kiemelkedő fontosságúak. Számos magyar leíró nyelvészeti és nyelvtörténeti írása megjelent finnül is.

Papp István negyvenöt évig tanított, ebből huszonhét évig középiskolában. Tanítványai lelkes, elhivatott pedagógusként emlékeznek vissza rá. Jakab László (1971: 15) így jellemezte: „Szenvedélyesen, csillogó szemmel beszél, sugárzik belőle a tantárgy, a magyar nyelv szerepe, hatása alól a hallgató nem tudja kivonni magát. A sokak által »száraznak« minősített nyelvészet Papp István előadásában a legérdekfeszítőbb, a legizgalmasabb tudomány. Sok hallgató éppen az ő óráin szerette meg a magyar nyelvet, és sokból lett az ő hatására nyelvtant szerető magyar tanár vagy éppen nyelvész”.

Utódja Bakos József volt, aki csaknem 3 évtizedig (1952–1978 között) vezette a Magyar Nyelvészeti Tanszéket (Köves 1973). Raisz Rózsa szerint ez már önmagában is elég volna ahhoz, hogy országosan ismert legyen, hiszen magyartanárok ezreit mondhatta tanítványainak (Raisz 1997: 507). Debrecenben a magyar nyelvtudománynak olyan kiválósága formálta érdeklődését, mint Csűry Bálint professzor. A Magyar Irodalmi Lexikon irodalom- és neveléstörténészként tartja számon: már kezdő tanárként több tudományos értekezést tett közzé, irodalom-, könyv-, könyvtár- és általában művelődéstörténeti érdeklődése mindvégig megmaradt.

Bakos József gimnáziumi tanári működése idején, Érsekújvárott kezdte és Sárospatakon folytatta népnyelvkutató munkáját. A hegyaljai, a bodrogi népnyelv kutatása vezette el

a szókincs, a csoportnyelvi szókincs vizsgálatához. Sárospatakon kezdte Comenius-kutatásait. Pályájának kiteljesedése 1952-ben következett be, amikor – negyvenévesen – az Egeri Pedagógiai Főiskola tanszékvezető főiskolai tanárává hívta meg a Magyar Nyelvészeti Tanszékre. A főiskolán nagy energiával dolgozott a nyelvészeti oktatás kialakításán, ekkor írt jegyzeteit évtizedekig használták az oktatásban. Korábban elkezdett kutatási témáit főiskolai oktatóként folytatta, hosszú ideig foglalkozott a Comenius-filológia kérdéseivel. Szaktudományi tevékenysége mellett a nyelvi ismeretterjesztésnek egyik legaktívabb munkása volt: évtizedekig hetenként megjelentette nyelvművelő írásait a Heves Megyei Népújságban (Balázs 1983; Szecskó 2012).

2. Bekapcsolódás az országos szakmai vérkeringésbe

A tanszék munkáját 1978–1993 között Fekete Péter irányította. Ő egyike volt azoknak a diákoknak, akik a Debreceni Pedagógiai Főiskoláról hallgatóként kerültek az Egerbe áthelyezett intézménybe, ahol magyar–történelem szakon tanult. Papp István munkatársául választotta: először gyakornok lett, majd tanársegédként kezdett dolgozni. Néhány év múlva a kényszerű főiskolai létszámcsökkentés folytán ugyan egy időre általános iskolai tanár, majd igazgató volt, de kapcsolata intézményünkkel akkor sem szakadt meg. 1963-tól 1993-as nyugdíjazásáig ismét főállású oktató volt, utána pedig 15 éven keresztül óraadóként tevékenykedett.

Róla írt méltatásában Zimányi Árpád (2019) nemcsak azt emeli ki, hogy egész pályája a tanárképzéshez kapcsolódik, hanem szervezőtevékenységét is, mellyel a tanszékot az országos szakmai vérkeringésbe beemelte. A Magyar Nyelvtudományi Társaság a vezetése idején bízta meg a tanszékot az Országos Anyanyelvoktatási Napok megrendezésével, melyek közül az első kettőnek fő szervezője volt. Létrehozta a Magyar Nyelvtudományi Társaság Heves megyei tagozatát, amelynek hosszú időn keresztül vezetője is volt, s az ő tanszékvezetése alatt, 1987-ben indult útjára Egerben a felsőoktatási intézmények országos – később Kárpát-medenceivé bővült – helyesírási versenye, a hozzá kapcsolódó szakmai tanácskozással (Vargáné dr. Raisz 1988).

Tudományos és kutatói munkásságának fő területe a dialektológia, a névtan és a szociolingvisztika volt. Az 1990-es években a Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének vendégoktatójaként a nyelvjárási kutatómunkában is részt vett: e munka részleteiről és miskolci szerepvállalásáról tanítványa, Gréczi-Zsoldos Enikő is megemlékezett (2025).

Utódja, a tanszékot 1993-tól irányító V. Raisz Rózsa 50 évnyi pályafutása teljes egészében Egerhez kapcsolódik. Első diplomáját az Egeri Pedagógiai Főiskola magyar–történelem szakán szerezte. Az akkori tanszékvezető, Bakos József kezdeményezésére gyakornokként a tanszéken maradt. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen magyar nyelv és irodalom, később pedig könyvtár szakon is oklevelet szerzett, és az ELTE-hez kötődik a doktori címének elnyerése is.

Oktatói tevékenysége először főleg a leíró magyar nyelvten részterületeit, valamint a beszédművelést foglalta magában, majd később specializálódott mondattani, szövegtani és frazeológiai stúdiumokra. Oktatómunkáját magas szakmai felkészültséggel, mindig a legkorszerűbb tudományos háttérrel végezte. Évtizedeken át gondos és – második egyetemi diplomájának köszönhetően – szakavatott kezelője volt közel ötezer kötetes tanszéki könyvtárunknak, melynek alapját Csűry Bálint hagyatéka teremtette meg (Zimányi 2020b).

Vezetői kvalitásait magasabb szinten is kamatoztathatta: az 1990-es évek második felében a Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet igazgatója, a magyar szak szakfelelőse, valamint a kari struktúra kialakításának folyamatában a 13 tanszéket magában foglaló Társadalomtudományi Fakultás vezetője (Lőrinczné Thiel 2013: 441). Vezetésével a tanszéken és a karon olyan átalakulások indultak el, melyek előkészítették és megalapozták a 2000-es években induló egyetemi szintű tanárképzés lehetőségét (Zimányi 2020b).

3. Lépések az egyetemi szintű képzés felé

Raisz Rózsa utódja 2002-től tanítványa, Zimányi Árpád lett, aki elődeihez hasonlóan szintén Egerben szerzett diplomát, és sok szállal kötődött az intézményhez. 1988-tól dolgozott oktatóként az egri főiskolán, ahol közoktatási tapasztalatait felhasználva anyanyelvi tantárgy-pedagógiát is tanított. A magát elsősorban tanárként jellemző Zimányi Árpád írásai közül igen sok kötődik az anyanyelv és a pedagógia kapcsolatának kérdésköréhez, az anyanyelvi nevelés korszerűsítésének problémáihoz, elsősorban a helyesírás-tanítás kérdésköréhez és a tankönyvszövegek nyelvhasználatának elemzéséhez.

A tanszéken, illetve a főiskolán vezetői szerepet is vállalt: 2002-től kezdve tizenöt éven át volt vezetője a Magyar Nyelvészeti Tanszéknek, közel ennyi ideig látta el sikeresen a Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet intézetigazgatói feladatait is; 2006-tól dékánhelyettesként, majd 2013-tól dékánként töltött be vezetői pozíciót. Tanszékvezetői és intézetigazgatói időszaka alatt zajlott a felsőoktatás struktúraváltása, melyben szakfelelősként is fontos szerepet játszott: munkája hozzájárult ahhoz, hogy a magyar szak már a bolognai képzési rendszer bevezetése előtt egyetemi szintű tanárképzést akkreditálhatott, a Líceum Kiadó felelős szerkesztőjeként pedig évekig felelt az egri intézmény kiadójában megjelenő kiadványokért is (Takács 2025).

2004 és 2009 között az egyetemi magyar szak szakfelelőse Tolcsvai Nagy Gábor volt, oktatóként pedig rajta kívül Bencze Lóránt, Gergelyné Benedek Piroska és Szikszainé Nagy Irma is közreműködött a képzésben.

1997 és 2016 között a Magyar Nyelvészeti Tanszék munkájához kapcsolódva Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék is működött az intézményben, kezdetben Budai

László, majd Lőrincz Julianna, később pedig Eöry Vilma és Domonkosi Ágnes vezetésével (Domonkosi 2019).

Nem lehet azonban teljes képet adni a Magyar Nyelvészeti Tanszékről anélkül, hogy ne mutatnánk be (legalább vázaltszerűen) tanárai munkásságát is. Számos olyan oktató tevékenykedett ugyanis 1949-től kezdve Egerben, akik (gyakran több évtizedig a tanszékhez kötődve) munkájukkal gazdagították az intézményt, egyéniségükkel pedig nagy hatást gyakoroltak a tanárjelöltekre.

Chikán Zoltánné 1953-tól 1980-as nyugdíjazásáig tanított az egri tanszéken, a 32 éves tanári pályájából 27 évet töltött a felsőoktatásban. Őt is Papp István választotta ki munkatársául, de már utódja, Bakos József idején került a tanszékre. Tudományos munkái a leíró nyelvészethez kötődtek, de foglalkozott stilisztikai és tantárgy-pedagógiai vonatkozásokkal is, a főiskolán igen hosszú ideig ő volt a gyakorlati képzés koordinátora (Fekete 1993).

1964-től kezdve nyugdíjazásáig az egri intézményben dolgozott Pásztor Emil főiskolai tanár, a hazai nyelvművelés és helyesírás jeles személyisége, akinek szűkebb szakterülete a helyesírás volt, de a nyelvtörténet területén is kiemelkedőt alkotott. Nagy hatású tanáregyéniség volt, emellett az aprólékos filológiai kutatásnak a mestere, a tudós tanár igazi példája – írja róla Zimányi Árpád (2004: 376). Élete végéig tevékeny maradt: utolsó publikációja nem sokkal halála előtt jelent meg.

Dobóné Berencsi Margit 1972-től kezdve csaknem 35 éven át oktatott a Magyar Nyelvészeti Tanszéken, de már tanulmányai is Egerhez kötődtek: itt szerzett magyar–történelem szakos diplomát. Kutatásai elsősorban a stilisztikához, stílustörténethez és anyanyelv-pedagógiához kapcsolódtak, de szívesen tanította a leíró nyelvészeti részterületeket, a szófajtant és alaktant is (Zimányi 2007).

Varga Gyula magyar–orosz szakos tanári diplomáját 1973-ban vette át Egerben, majd hat középiskolai tanév után, 1979-ben lett a főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének oktatója. Kutatói érdeklődését ekkor – az oktatott tárgyakhoz is kapcsolódva – az általános nyelvészeti, grammatikai és szemantikai témák határozták meg. Nevéhez köthető a kommunikáció főiskolai szak tantervének, valamint az intézményi kommunikáció felsőfokú szakképzési tantervének a kidolgozása (H. Tomesz–Balázs 2022).

Bozsik Gabriella pályája egyformán erős szálakkal kötődik Egerhez, illetve a helyesírás kutatásához és tanításának módszertanához. Az Egri Tanárképző Főiskola magyar–ének szakjának elvégzése és nyolcévnyi általános iskolai tanítás után 1981-től egészen 2016-os nyugdíjazásáig az egri főiskolán oktatott. A helyesírás elméleti és gyakorlati kérdései iránti érdeklődését nemcsak nagyszámú publikációja jelzi, hanem a helyesírási verseny területén kifejtett szervezőtevékenysége is (Zimányi 2020a).

A 2025-ben 80. évét töltő Bíró Ferenc 1985-ben került adjunktusként az egri főiskolára. Elsősorban névtannal és dialektológiával foglalkozott, névtani kutatásai során Körösladány,

Köröstarcsa és Felsőnyárad helyneveit dolgozta fel, személynevekkel névtani és szociolingvisztikai szempontból is foglalkozott, több nyelvjárási témájú cikk szerzője, és az intézményi tehetséggondozásban kezdetektől fogva igen aktív szerepet vállalt (Kalcsó 2016).

Lőrincz Julianna 1974-ben kezdte meg felsőoktatási tevékenységét a bajai Eötvös József Tanítóképző Főiskolán. 1986-ban került az egi intézménybe, ahol először az Orosz Tanszéken, majd 1990-től 2018-as nyugdíjazásáig a Magyar Nyelvészeti Tanszéken, valamint az Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéken oktatott, utóbbinak vezetője is volt három éven keresztül. Főbb kutatási területei a stilsztika, a nyelvi variativitás, az összehasonlító nyelvészet, a fordítástudomány, a kommunikáció, újabban pedig a nyelvpedagógia és a tankönyvelemzés területén volt igen termékeny (Domonkosi–Lőrincz–Zimányi 2020). Nyugdíjazása után is aktív tudományos tevékenységet folytat.

Eőry Vilma az ELTE-n szerzett magyar–német szakos diplomát, majd az MTA Nyelvtudományi Intézetének a Petőfi-szótárt készítő osztályán kezdett dolgozni. 1986-ban került a Nyelvművelő Osztályra, ahol több mint két évtizeden át tevékenykedett. 1976-tól másfél évtizedig az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékén oktatta a leíró nyelvtant és a stilsztikát, 1996–2000 között a prágai egyetem vendégtanára, majd egészen 2016-ig az egi Eszterházy Károly Főiskola oktatója, 2008 és 2014 között az Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék vezetője is volt (Kiss 2020).

Budai László magyar–angol szakos diplomájának megszerzése után 1957-től gimnáziumi tanárként működött, majd 1970-ben az egi főiskola nem sokkal korábban alapított Angol Nyelv és Irodalom Tanszékére került, ahol öt év múlva tanszékvezető lett. Az 1990-es években az ELTE Angol Tanszékén, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán és a Veszprémi Egyetemen is oktatott. 1997-ben az Eszterházy Károly Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszéke hívta meg. Irányításával jött létre az Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, ami az egyetemi szintű magyar szakos képzés feltételeinek kialakítása érdekében tett lépések egyike volt (Zimányi 2014).

Balásné Szalai Edit magyar–orosz szakos középiskolai tanári végzettséggel 1984-ben került a főiskola Orosz Tanszékére. A Magyar Nyelvészeti Tanszéken 1990-től 2015-ös nyugdíjazásáig oktatott. Kiegészítő képzés keretében elvégezte az ELTE uralisztika szakát, és így a finnugor nyelvészet, irodalom és művelődéstörténet kötelező és választható tárgyainak szakavatott oktatójává vált.

4. Az egyetemi tanszék

Intézményünk 2016. július 1-jétől egyetemi rangot kapott. Négy kampuszát négy korábbi főiskola alkotta, nevét pedig Eszterházy Károly püspök emlékére vette fel.

Zimányi Árpád nyugdíjba vonulása után Domonkosi Ágnes főiskolai tanár lett a Magyar Nyelvészeti Tanszék vezetője. A 2017–2021 közötti időszak bővelkedett a szakmai rendezvényekben, konferenciákban. Ezek egyrészt a tanszék módszertani és anyanyelv-pedagógiai profiljához kapcsolódtak, mások pedig a nyelvészet interdiszciplináris megközelítésének jegyében valósultak meg (ezekről részletesen lásd Domonkosi 2021). Ebben a négy évben az Eszterházy Károly Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékének oktatói az alábbi kollégák voltak: Domonkosi Ágnes, Farkas Anett, Györffy Alexandra, Havasiné Kovács Helga, Hulyák-Tomesz Tímea, Imrényi András, Jánk István, Kalcsó Gyula, Lőrincz Gábor, Lőrincz Julianna, Ludányi Zsófia, Takács Judit, Zimányi Árpád (Domonkosi 2021: 5).

A Magyar Nyelvészeti Tanszék 2022 óta Takács Judit egyetemi docens vezeti. Törekvése, hogy a korábbi hagyományokhoz kapcsolódva erősítse a tanszék módszertani arculatát és anyanyelv-pedagógiai kötődését. Az oktatók hagyományos kutatási területei az elmúlt években újakkal egészültek ki: a leíró nyelvészet, anyanyelv-pedagógia és oktatásnyelvészet, szociolingvisztika és pragmatika mellett megjelent a pszicholingvisztika, illetve újra hangsúlyossá vált a névtan és a dialektológia is, de ezek mellett mindenki foglalkozik saját szakterületéhez kapcsolódó módszertani kutatásokkal is.

A tanszék oktatói gárdáját jelenleg 4 docens, 1 adjunktus és 1 tanársegéd alkotja. Tanszékünk a magyartanárjelöltek oktatásán túl az intézmény számos más képzését is segíti, emellett a tanárképzésben részt vevő hallgatók számára az anyanyelvi kompetenciafejlesztő tárgyak oktatását is mi biztosítjuk. A pedagógusképzésen túl anyanyelvi, kommunikációs, valamint helyesírási órákat tartunk több szak hallgatóinak is.

A tanszék módszertani arculata erősítésének érdekében elevenítettük fel 2023-ban a 90-es évek elejétől országos jelentőségű módszertani fórumnak számító, de 2000 után sajnálatosan háttérbe szoruló Papp István anyanyelvi napokat. A rendezvény eredeti célja a közoktatásban részt vevő tanárok továbbképzésének biztosítása volt, az elmúlt években azonban hallgatókat is megszólítani kívánó, tudományos és ismeretterjesztő programokat, tanulmányi versenyeket is kínáló rendezvénné vált. Intézményünk oktatásmódszertan iránti elkötelezettségét mutatja a Kárpát-medencei helyesírási verseny kétévenkénti megszervezése és annak szakmai rendezvényéhez kapcsolódó tanulmánykötet megjelentetése, illetve a korábban vándorversenyként működő, Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyartanári Tagozata által szervezett anyanyelvtanítási verseny egri megrendezése is, melynek tanszékünk 2023-tól kezdve társszervezője, otthon pedig az EKKE gyakorlóiskolája ad a rendezvénynek.

Mivel több oktatónk kutatásai is kapcsolódnak a szociolingvisztikához és alkalmazott nyelvészethez, rájuk építve jött létre 2023-ban a határon túli magyar nyelvterületeket interdiszciplináris megközelítésben bemutató, *Változatos magyar nyelv* elnevezésű rendezvénysorozat. Az évenként más-más határon túli magyar nyelvterület nyelvi és kulturális gazdagságát bemutató rendezvény során célunk nemcsak a határon túli kollégákkal való

szakmai kapcsolatépítés volt, hanem tanszéki oktatóink kutatásainak és eredményeinek bemutatása is. Az előadások során 2023-ban Kárpátalja, 2024-ben pedig Horvátország magyarul területeinek nyelvi változatosságát és kulturális sokszínűségét mutattuk be.

Kollégáink több szakmai és módszertani kutatócsoportnak (Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat, Személynévtani Kutatócsoport, Performativitás Kutatócsoport, PsyPeR – Pszicholingvisztika–Pedagógia Kutatócsoport, IrKa – Irodalom, Kanonizáció, Módszertan Kutatócsoport, PeLi Oktatásnyelvészeti Kutatócsoport, Szemere Gyula Anyanyelvpedagógiai Kutatócsoport), illetve magyar és nemzetközi szakmai szervezetnek (MTA Köztestülete, Magyar Nyelvtudományi Társaság, Magyar Nemzeti Helynévtár Program, Anyanyelvapolók Szövetsége, Termini Egyesület, Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács, Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete, International Council of Onomastic Sciences), valamint kiadványok szerkesztőbizottságának (Édes Anyanyelvünk, Anyanyelv-pedagógia, Current Issues in Language Planning) is tagjai.

Oktatóink szerkesztésében jelenik meg az *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* című folyóirat, a Magyar Nyelvtudományi Társaság több évtizede működő, oktatóinkat tömörítő egri csoportja pedig minden évben meghívott előadók közreműködésével szervez felolvasóületeket.

A korábbi hagyományoknak megfelelően nagy hangsúlyt fektetünk a tehetséggondozásra és az utánpótlás-nevelésre is: rendszeresen tartunk emelt szintű érettségire felkészítő előadásokat, tudományos diákköri munkára felkészítő és azt népszerűsítő programokat. Oktatóink szervezésében valósul meg a Szép magyar beszéd verseny és a Nagy J. Béla helyesírási verseny, illetve a Kossuth szónokverseny intézményi fordulója, a nyelvészet iránt érdeklődő hallgatók pedig a hetvenes évektől működő Szarvas Gábor Tudományos Diákkörben tevékenykedhetnek (Fekete–Raisz–Rózsa–Vajda 1983: 128–133).

5. A nyelv és irodalom oktatásának legrégebbi hagyományai

Bár ahogy a bevezetőben is olvasható, ebben a tanévben a tanárképzés 75. évfordulóját ünnepeljük Egerben, azaz 75 éves a magyartanárképzés is, a magyar nyelv és irodalom oktatásának hagyományai ennél sokkal régebbi időszakra nyúlnak vissza: az ugyanis már az újrainduló Egri Érseki Jogakadémián 1792-től „rendes tantárgy” volt.¹

¹ Annak magyarázatáról, hogy miért és hogyan tanultak a joghallgatók a kereskedelmi és jogi ismeretek, történelem, stílus- és technológia- és politikatudomány mellett 1792-től magyar nyelvet és irodalmat, Kúspér Judit írt részletesen (2024), összefoglalásából jelen írásomban csak a témánk szempontjából lényeges tudnivalókat emelem ki.

A kassai tankerület főigazgatója, gróf Török Lajos 1792. október 12-én nyilatkozott arról, hogy „Nagy János kinevezése a magyar nyelv és irodalom tanszékre kormányzilag is jóváhagyatik”, s így az érseki jogakadémia „nyilvánossági joggal ruháztatik fel” (idézi Udvardi 1898-ból; Kusper 2024: 124), azaz mivel sikerült a jogi akadémián a magyar nyelv és literatúra (elvárt) oktatását megszervezni, elindulhatott a képzés. A tanszék első vezetője Nagy János volt, utódjának, a tanszék második vezetőjének pedig Eszterházy Károly a hajdani egri joghallgatót, Pápay Sámuel-t hívta Egerbe, aki 1796–1800 között volt a tanszék oktatója és vezetője.

Pápay tanári munkájáról tanítványai rendkívül elismerő, személyes hangvételű visszaemlékezései szolgálnak információval (lásd Badics 1987: 10): diákjainak szeretete és nagyrabecsülése egy modern pedagógiai szemlélettel rendelkező, elhivatott pedagógus képét rajzolja, aki nagy hatást gyakorolt tanítványaira. Abban a négy évben, amíg Pápay az egri Líceum tanára volt, összeállította, majd 1808-ban Veszprémben kiadta az eredetileg tanári jegyzetként és tananyagként szolgáló művét, *A magyar literatúra' esméreté-t*, melyet a korszak jelentősebb irodalomtörténeteként tartunk számon, de az utóbbi időben már nyelvtörténeti és nyelvtudományi munkaként is elismernek.

6. Összegzés

A tanszék történetének áttekintésekor nemcsak a 75 éves szakmai munka nagyszámú dokumentumát (köteteket, periodikumokat, tananyagokat, jegyzeteket), hanem igen sok visszaemlékezést, köszöntőt, évkönyvet és oktatói portrét is áttanulmányoztam. Ezeket olvasva lehetetlen volt nem észrevenni, hogy milyen nagyrabecsüléssel és kedves szavakkal emlékeznek vissza még évek, sőt évtizedek múlva is főiskolai tanáraikra a tanítványaik, kollégájukra utódaik, a közelebbi vagy távolabbi munkatársak. A szakmai elismerés és személyes kapcsolat ereje süt át például Jakab László és Fekete Péter Papp Istvánról szóló visszaemlékezésén, Raisz Rózsa Bakos Józsefről, Gréczi-Zsoldos Enikő Fekete Péterről, Zimányi Árpád Raisz Rózsáról szóló sorain is. De ugyanezt tapasztalhattuk a Pápayról szóló visszaemlékezésekben is, akinek rövid egri működéséről tanítványai a legnagyobb tisztelet és elismerés hangján emlékeztek meg.

Amikor 1949-ben egyetlen tanárral és maroknyi diák részvételével elindult az oktatás Egerben a Magyar Nyelvészeti Tanszéken, a számtalan, időközben felmerülő szervezési és technikai nehézség miatt egyáltalán nem volt biztos, hogy életképes lesz-e ez az intézmény. Azonban áttekintve a tanszék történetét, az itt folyó, kitartó munkát, a magyartanárok nemzedékeire hatást gyakorló, a szemléletüket meghatározó tanáregyenísiségek sorát, világossá válik, hogyan ereszthetett gyökereket és erősödhetett meg Egerben ilyen gyorsan a Magyarország északi régiójának magyartanárait útjára bocsátó tanárképzés.

Irodalom

- Badics Ferencz 1897. Az első magyar irodalomtörténetíró. Pápay Sámuel élete és irodalmi működése. (Első közlemény). *Irodalomtörténeti Közlemények* 7/1: 1–15
- Balázs János 1983. Bakos József köszöntése 70. születésnapján. *Magyar Nyelv* 4: 13–20.
- Bolla Kálmán (szerk.) 2007. *Zimányi Árpád*. Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások 75. Budapest: Zsigmond Király Főiskola.
- Domonkosi Ágnes 2019. Előszó. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* 45: 5–6.
- Domonkosi Ágnes 2021. Előszó. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* 47: 5–10.
- Domonkosi Ágnes – Lőrincz Gábor – Zimányi Árpád 2020. Lőrincz Julianna 70. születésnapjára. In: Lőrincz Gábor – Domonkosi Ágnes (szerk.) *Stílus – variativitás – műfordítás. Köszöntő kötet Lőrincz Julianna 70. születésnapjára*. Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar.
- Fekete Péter 1993. Dr. Chikán Zoltánné 70 éves. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* 21: 5–8.
- Fekete Péter 1994. Papp István az ember, a tudós és a tanár. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* 22: 115–120.
- Fekete Péter – Raisz Rózsa – Rózsa Sándor – Vajda József (szerk.) 1983. *A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola évkönyve (1979–1982)*. Eger.
- Grécsi-Zsoldos Enikő 2025. Fekete Péter kutatói, tanári, tanszékvezetői habitusa és szerepe a Miskolci Akadémiai Bizottság Nyelvtudományi Munkabizottságában. *Alkalmazott Nyelvtudományi Közlemények* 2025/2: 66–70. <https://doi.org/10.32977/anyk.2025.0033>
- H. Tomesz Tímea – Balázs László 2022. Kommunikáció tudatosan. Emlékezés H. Varga Gyulára. *Anyanyelv-pedagógia* 15: 98–103. <https://doi.org/10.21030/anyp.2022.1.10>
- Jakab László 1971. Papp István hetven éves. *Magyar Nyelvjárások* 17: 5–20.
- Kalcsó Gyula 2016. Bíró Ferenc 70 éves. *Magyar Nyelv* 112: 117–119. <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2016.1.117>
- Kiss Gábor 2020. Eöry Vilma 70 éves. *Magyar Nyelv* 116: 372–375. <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2020.3.372>
- Köves József 1973. *25 éves az általános iskolai tanárképzés. Jubileumi évkönyv a tanárképző főiskolák 25 éves fennállására*. Budapest: Művelődésügyi Minisztérium.
- Kusper Judit 2024. Az első magyar irodalomtörténet egri és itáliai gyökerei. Pápay Sámuel: A magyar literatúra' esmérete. 1808. In: H. Szilasi Ágota (szerk.) *Örökségünk védelme és jövője: Itália öröksége Egerben*. Eger: Dobó István Vármúzeum. 117–129.

- Lőrinczné Thiel Katalin 2013. A változások évtizede a főiskolán. In: Petercsák Tivadar (szerk.) *Az egri Domus Universitatis és a Líceum*. Eger: Líceum Kiadó. 415–445.
- Nagy József 2013. *A tanárképzés Egerben*. In: Petercsák Tivadar (szerk.) *Az egri Domus Universitatis és a Líceum*. Oktatás, tudomány, művészet 1763–2013. Eger: Eszterházy Károly Főiskola. 355–363.
- Raisz Rózsa 1997. Bakos József (1912–1997). *Magyar Nyelv* 97: 507–508.
- Szecska Károly 2012. *Bakos József*. Tanár tudósok – tudós tanárok. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum.
- Takács Judit 2025. Zimányi Árpád hetvenéves. In: Takács Judit (szerk.) *Varietas incognita. Válogatás Zimányi Árpád tanulmányaiból 70. születésnapja alkalmából*. Eger: Líceum Kiadó. 7–9.
- Udvardi László 1898. *Az egri érseki joglíceum története (1740–1898)*. Eger: Az Egri Érseki Líceum Könyvnyomdája.
- Vargáné dr. Raisz Rózsa 1988. A Magyar Nyelvészeti Tanszék. In: Nagy József (főszerk.) *Negyven éves az egri főiskola (1948–1988)*. Eger: Líceum Kiadó. 72–77.
- Zimányi Árpád 2004. Pásztor Emil (1925–2004). *Magyar Nyelvőr* 128: 376–377.
- Zimányi Árpád 2007. Dobóné dr. Berencsi Margit 70. születésnapjára. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* 34: 3–5.
- Zimányi Árpád 2014. Életpálya a nyelvek vonzásában. Budai László professor emeritus 80 éves. *Az Eszterházy Károly Főiskola tudományos közleményei* 41: 5–7.
- Zimányi Árpád 2018. Fekete Péter nyugalmazott főiskolai tanár 90. születésnapja tiszteletére. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* 44: 7–9.
- Zimányi Árpád 2019. Fekete Péter 90 éves. *Magyar Nyelv* 115: 248–251.
<https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2019.2.248>
- Zimányi Árpád 2020a. Bozsik Gabriella 70. születésnapjára. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* 46: 7–9.
- Zimányi Árpád 2020b. V. Raisz Rózsa 80 éves. *Magyar Nyelv* 116: 246–250.
<https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2020.2.246>

Summary

THE DEPARTMENT OF HUNGARIAN LINGUISTICS IN EGER: 75 YEARS OF HISTORY

In the 2024/2025 academic year, the University of Eger celebrated several anniversaries. On 4 November 1774, Bishop Károly Eszterházy founded the Eger Law Academy, regarded as the predecessor of our institution, and this academic year also marks the 75th anniversary of the launch of teacher education in Eger. The Department of Hungarian Linguistics within the Institute of Language and Literary Studies is therefore also 75 years old, and this anniversary offers an opportunity not only for commemoration but also for reflection and evaluation.

In my paper, I review the history of the Department of Hungarian Linguistics in Eger from its beginnings, highlighting those periods that represented turning points in the history of our institution. I provide a detailed overview of the activities of the heads of department and also devote attention to presenting our current activities.